

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

Dlaczego pasterstwo w Karpatach jest tak intrygujące? Dlaczego wciąż wzbudza duże zainteresowanie u przewodników górskich, badaczy, dziennikarzy, fotografów czy zwykłych turystów. Dlaczego nie możemy pogodzić się z jego powolnym zanikaniem wraz z rozwojem cywilizacji i dojściem do głosu łatwiejszych i efektywniejszych form gospodarki górskiej?

Tematyka pasterska często pojawia się w literaturze, ale przede wszystkim w zwyczajach i tradycji ludowej. W tej sytuacji trudno jest poznać jego prawdziwą historię i naturę, oddzielić prawdę od legendy. Tradycyjnie wiążemy je z osadnictwem wołoskim i koczowniczym zasiedlaniem nowych terenów w średniowieczu. Mit o Wołochach przemieszczających łukiem Karpat jest bardzo sugestywny, jednak współczesne badania naukowe każą nam inaczej rozumieć sens tego wędrowania. Pasterstwo jest regionalnie zróżnicowane. Przyjmuje w poszczególnych pasmach górskich odmienne formy: w Rumunii – najbardziej archaiczną i tradycyjną, na Ukrainie – postkomunistyczną, w Polsce na Podhalu oraz na Słowacji – wypasu kulturowego.

”

Obok tego samego wiekowego drzewa co dnia przechodzi owczarz ze swą trzodą, aż się z nim zaznajomi. Co dnia raniutko wartownik skrzydlaty czeka na gościa.

– Jakaście spali, gazdo? – woła owczarz z dołu.

Huczy drzewo, nie wiadomo co odpowiada. Pastuch może słyszy coś, bo powtarza sobie za drzewem głucho, poważnie słowo za słowem.

– Dziękuję za pytanie. Dobrze. Jak wy, gościu? Sława Isu.

Znowu woła pastuch głośno i wesoło:

– Dziękować Bogu i w Nim nadzieja – huczy drzewo.

– No, to myrom! Trzeba iść za drobiętami. Ostańcie z Bogiem, gazdo!

– Goście u nas zdrowo – odpowiada drzewo z góry dudniąc szumem. Pastuch znów to sobie powtarza.

Tyle rozmowy starczy na cały dzień. Dobra taka rozmowa, a według rad poczynaczy mądrych, potrzebna. Na to, by coś nie wlaźło w człowieka, by z tych pustkowi nie wstała jaka groźna tęsknota, by mara nie ugrzęzła w sercu.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej poloninie. Prawda starowieku

Góry Parâng, Rumunia, fot. A. Wielocha

Wystawa pokazuje jedynie wybrane sytuacje z życia, działalności i otoczenia pasterzy, watahów, baców, juhasów, honielników i ich odchodzącego powoli świata, utrwalone na zdjęciach wykonanych w ciągu ostatnich 10 lat. Fotografowanie pasterstwa jest wymagającym zajęciem. Trzeba wykazać się dużą aktywnością fizyczną, aby dotrzeć wysoko w góry, a tam pokonać strach przed psami pasterskimi i cierpliwie, powoli zdobywać zaufanie i akceptację fotografowanych osób. Trzeba przełamać barierę kulturową, językową i mentalną. Poprzez zdjęcia chcemy Państwa przenieść w góry, na hale, polany, do szałasów, w miejsca odległe, nie wszystkim znane; mimo że współczesne – tchnące duchem przeszłości, dające odmienną od codziennej perspektywę patrzenia na życie, etos pracy i wyznawany system wartości.

PATRONAT
HONOROWY

PREZYDENT MIASTA LUBLIN
KRZYSZTOF ŻUK

Patronat
Rektor UMCS

UMCS

Organizatorzy

tradycja
muzyka
świeca
i kielich

Pismo
Folkowe

fundacja
forum
akademickie

AKADEMICKIE
CENTRUM
KULTURY
UMCS

Patroni medialni

Sponsor

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

A gdy po lasach rozejdą się odgłosy, wszyscy ptaszęta odniemieją. Już, już niedługo popłyną roje owiec i kóz i najróżniejsza chudoba. (...) Popłyną od wsi ku połoninom i wyroi się wiosenny ruch, co od wieków porósł wzorzystym kwieciami zwyczajów – chód połoniński.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

redyk

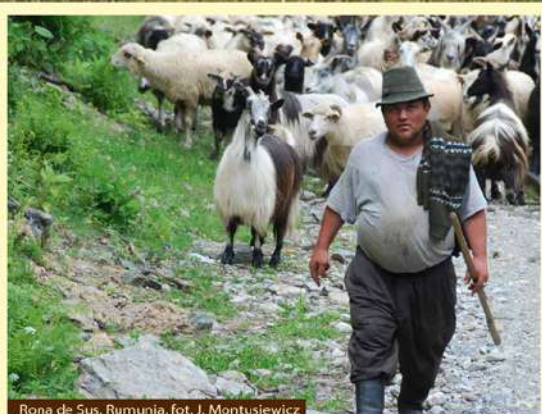
Polenile de sub Munte, Karpaty Marmaroskie, Rumunia, fot. A. Wielocha

Podhale, Polska, fot. J. Flach

Karpaty Marmaroskie, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Rona de Sus, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Kotlina Lopus, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

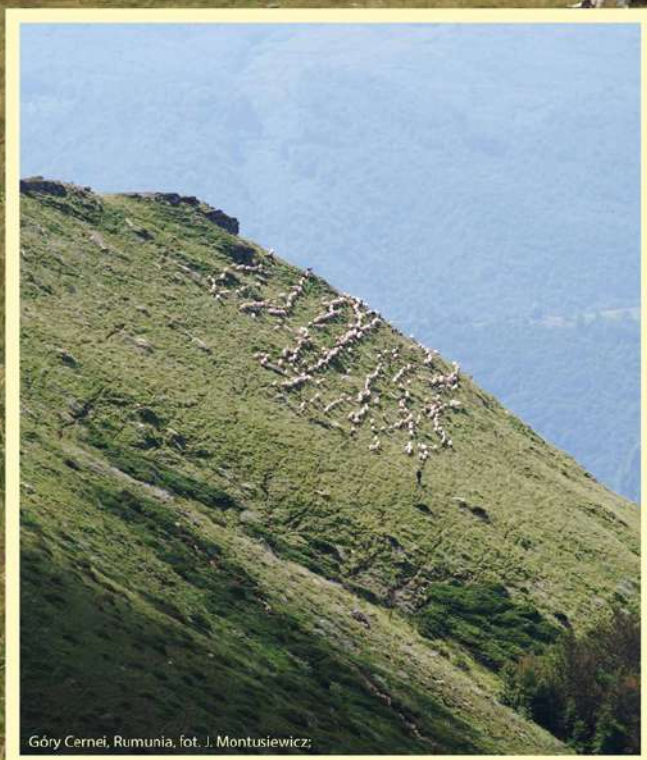
Połonina czyja? Boga i owiec. Bóg i owce karmią wataha, pasterzy, gazdów. (...) Gdy człowiek przez całe lato daleko od osiedli jest watahem, deputatem czy pasterzem na połoninie wysokiej, wszystko zeń odpada, pierwowieczny świat przed nim staje, jak za prastarych dni ludzkości.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

połoniny, hale, polany

Góry Latorjel, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Góry Cernel, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Nad Bystricem, Huculszczyzna, Karpaty Wschodnie, Ukraina, fot. I. Marciszuk

współczesny obraz
PASTERSTWA KARPACKIEGO

Te łąki nie tylko dla gazdy, to świat odrębny,
gazdostwo dla siebie

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

wypas

Hala Kopieniec, Tatry, Polska, fot. J. Flach

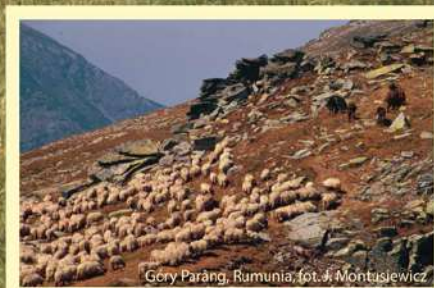
Hala Kopieniec, Tatry, Polska, fot. J. Flach

Góry Parâng, Rumunia, fot. A. Wielecha

Polonina Śeredit, Karpaty Wschodnie,
Ukraina, fot. I. Marciszuk

Góry Parâng, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Krosznica, Polska, fot. I. Marciszuk

Kalatówki, Tatry, Polska, fot. J. Flach

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

” Watah czyj? Własny watah owiec, należą wzajemnie do siebie, boteje do watacha, watah do botejów. Biały Watah (...) zaglądał do serc wszelkiej żywociny aż do dna, tak jakby z brzegu Czeremoszu patrzył przez przejrzyste fale.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

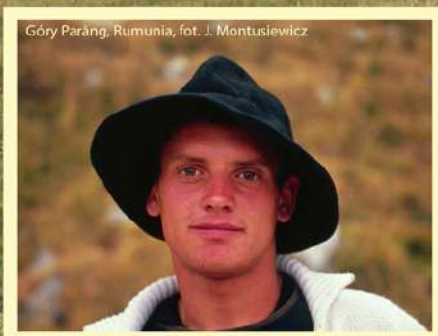
pasterze

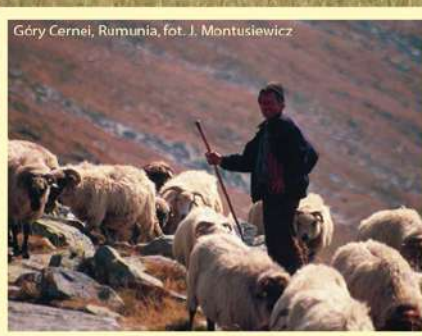
Góry Parâng, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Polonina Welnarka (pasmo Kostrzycy), Ukraina, fot. W. Witkowski

Góry Parâng, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Góry Cernel, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Góry Cernel, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Góry Căpățâni,
Tîrnovu Mare,
Rumunia,
fot. J.
Montusiewicz

Góry Cernel, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Góry Parâng,
Rumunia,
fot. J.
Montusiewicz

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

„... miał oczy najlepsze, jak mówiono rachmańskie. Nakłaniał do wiary rachmańskiej, aby nikt nikogo nie sądził ani słowem nieżyczliwym, ani spojrzeniem, ani prądem złości z dala nie dosięgał.”

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

pasterze

Rumunscy pasterze podczas Redyku Karpackiego, Polska, fot. J. Elach

Karpaty Marmaroskie, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Połonina Gropa pod Popem Iwanem, Czarnohora, Ukraina, fot. M. Troll

Połonina Poderej pod Wielkim Tomnatykiem, Ukraina, fot. M. Troll

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

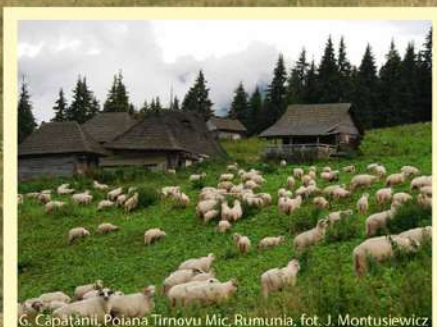
Stał długo nieruchomy między setkami owiec,
jak kiedra wśród ciemnej trzody kosodrzewiny.
Ani potężny wiatr, ani światło miesięczne nie
zdołały rozchmurzyć troski zastygłej na twarzy
gazdy.

Stanisław Vincenz, Prawda starowieku, Barwinkowy wianek

wypas

Rusinowa Polana, Tatrzański Park Narodowy, fot. J. Flach

G. Capățanii, Poiana Tîrnovu Mic, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

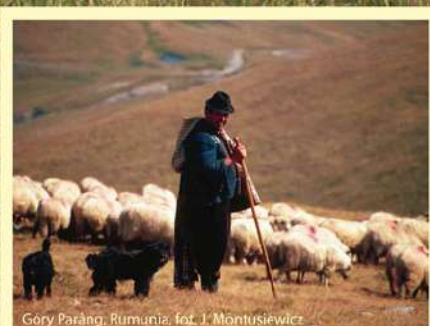
Trascau, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

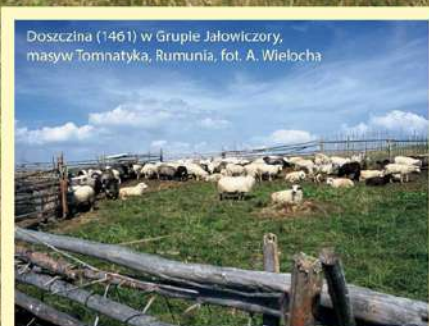
Góry Oas, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Hala Koołeniec, Tatry, Polska, fot. J. Flach

Góry Parâng, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Doszczina (1461) w Grupie Jałowieczory, masyw Tomnattyka, Rumunia, fot. A. Wielocha

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

Głaskał, to znów odpędzał białe kudłate psy,
zagradzające mu wciąż drogę, skaczące nań, tulące
się doń.

Stanisław Vincenz, Prawda starowieku, Barwinkowy wianek

psy

Polonina Dorozyna, Połoniny Hryniawskie, Ukraina, fot. W. Witkowski

Karpaty Marmaroskie, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Góry Meșeș, Rumunia,
fot. J. Montusiewicz

Leśnica, Polska, fot. J. Flach

Góry Repatu, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

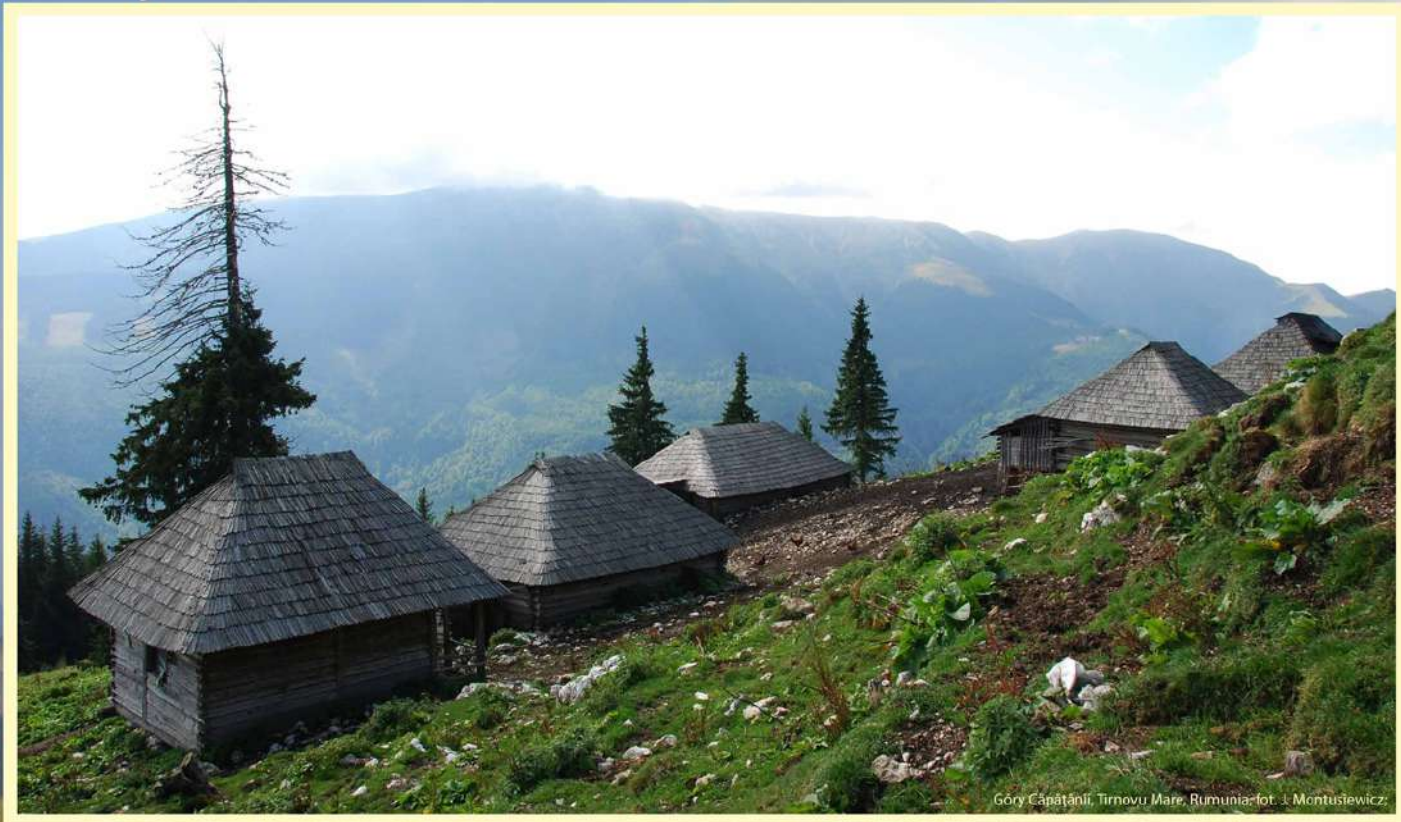
współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

Połonińska koliba, a raczej staja, jest budynkiem prostokątnym w „klucze” złożonym z bierwion, które niezupełnie szczelnie przylegają. To daje jej przewiew nieustanny.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

szalasy

Góry Capătării, Timnova Mare, Rumunia; fot. J. Montusiewicz

Polonina Łabieska, Kukuł, Ukraina; fot. W. Witkowski

Polonina Preluczny, Poloniny Hryniawskie, Ukraina; fot. W. Witkowski

Hala Olczyńska 2007, Tatry, Polska; fot. J. Flach

Polonina Poderej pod Wielkim Tomnatykiem, Ukraina; fot. M. Troll

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

w szałasie

”

Watra – stara nazwa ogniska u wszystkich pasterzy i górali, w niezmiernych pasmach karpackich, u Rumunów, Rusinów, Węgrów, Seklerów, Polaków, Serbów, Sasów i Niemców. Watra to najstarsza macierz pasterza i górala. Powiada huculska kolęda, że po urodzeniu Jezusa Bogurodziczka watrę skrzesała, nad tą waterką Chrysta ogrzała

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

Polonina Zakukul, Ukraina, fot. W. Witkowski

Polonina Hryhorivka, Ukraina, fot. W. Witkowski

Polonina Sereдне, Ukraina, fot. W. Witkowski

Pod szczytem Kobyły Wielkiej niedaleko Hrynawy, Ukraina, fot. W. Witkowski

Polonina Łabieska, Ukraina, fot. W. Witkowski

Polonina Zakukul, Ukraina, fot. J. Marciszuk

Góry Czywczyskie, Ukraina, fot. M. Troll

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

W kłeciach mrocznych, w kątach hruby, na półkach stoją naczynia, kubki drewniane lub gliniane, coraz mocniejszą przemówką napelnione.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

sprzęt pasterski

Przełęcz Huta, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Dzwonki, laski, nożyce. Podhale, fot. J. Flach

Kociołek w szalsie, Podhale, fot. J. Flach

Przełęcz Przysłop, Rumunia, fot. J. Flach

Naczynia pasterskie: puclera i gileta, fot. J. Flach

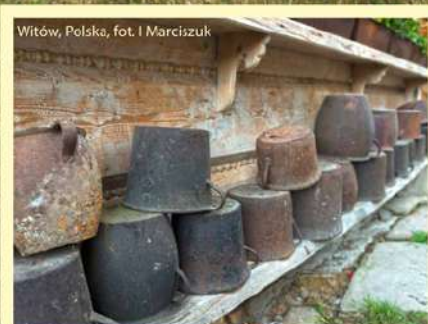
Polonina Zakukuł, Ukraina, fot. I. Marciszuk

Poidło, Polonina Zakukuł, Ukraina, fot. I. Marciszuk

Czarnohora, Ukraina, fot. A. Wielocha

Witów, Polska, fot. I. Marciszuk

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

Rewasz udojowy, dokonany przy mieszaniu chudoby, od razu daje miernik wyraźny, ile każdy z właścicieli trzód ma otrzymać bryndzy z całego letniego udoju.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

wyrób sera

Baca z bündzem, Podhale, fot. J. Flach

Polonina Kukul, Ukraina, fot. W. Witkowski

Olcza, Polska, fot. J. Flach

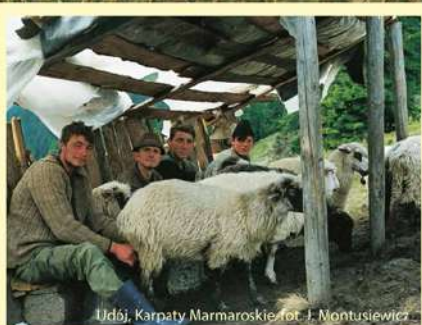
Forma na redykołkę, Zakopane, fot. J. Flach

Przygotowanie sera na Oscypki, Podhale, fot. J. Flach

Ścięcie mleka, Góry Căpătâni, Rumunia, fot. J. Montusiewicz

Udój, Karpaty Marmaroskie, fot. J. Montusiewicz

Wyrób bundza, Polonina Kukul, fot. I. Marciszuk

Hala Majerz, Pieniny, Polska, fot. J. Flach

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

Koło każdego białego sera o kształcie połoniny kopiastej dużo rąk się uwijało. Goście krajali i chwytały wielkie płaty bieluchne. Każdy gdy zakosztował kwaśnej huślanki zimowej, cmokał z zadowolenia.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

sery

Oscypki, Witiów, fot. I. Marciśzuk

Serownia, Góry Căpățâni, fot. J. Montusiewicz

Redykołki, Podhale, fot. J. Flach

Odciek sêrów, Kotlina Lapaś, fot. J. Montusiewicz

Wędzacy się bundz, Połonina Zakukul, fot. I Marciśzuk

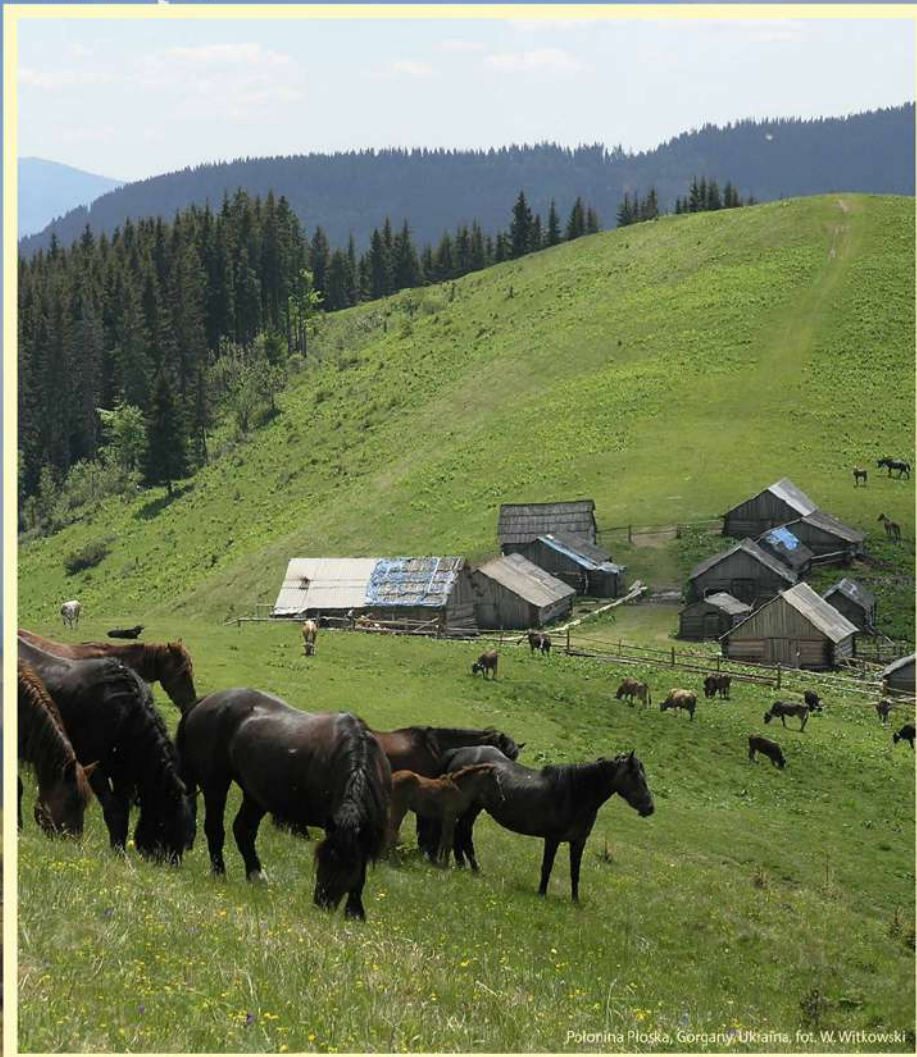
współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

”

Bażyło z twarzą szeroką, brzydką, popękaną jak pień wiekowej wierzby i z tak kudłatą głową jak korona wierzby (...) przemówił z przejściem do chudoby: „Haj, biedactwa, biedactwa serdeczne, nie lękajcie się maleństwa kraśne.”

Stanisław Vincenz, Prawda starowieku, Barwinkowy wianek

zwierzęta

Polonina Płoska, Gorgany, Ukraina, fot. W. Witkowski

Krowa z dzwonkiem, fot. I. Marciszuk

Porci Căpârlă, Rumunia, fot. J. Morawski

Polonina Wesołka, Czarnohora, Ukraina, fot. W. Witkowski

Rusinowa Poiana, Tatry, fot. J. Flach

Karpaty Marmaroskie, Rumunia, fot. A. Wielocha

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

Dawność obecna cieleśnie na płajach dniem,
a nocą jeszcze bardziej. To nie przywidzenie
żadne, i dawność, to nie przeszłość.

Stanisław Vincenz, Na wysokiej połoninie. Prawda starowieku

destrukty

Połonina Kukul, Ukraina, fot. W. Witkowski

Pod szczytem Kobyły Wielkiej, Połoniny Hryniawskie, Ukraina, fot. W. Witkowski

Połonina Hadyzi, Połoniny Hryniawskie, Ukraina, fot. W. Witkowski

Beskie Nisko, Polska, fot. J. Montusiewicz

współczesny obraz PASTERSTWA KARPACKIEGO

AUTORZY FOTOGRAFII:

JOLANTA FLACH – dziennikarz, fotograf, podróżnik, pracownik Tygodnika Podhalańskiego, od ponad 25 lat zajmuje się historią i zabytkami Karpat, ze szczególnym uwzględnieniem Zakopanego, Podtatrza, Beskidu Niskiego, Bieszczadów i Rumunii. Wystawy fotograficzne oraz wydawnictwa albumowe m.in. Pasterstwo w Karpatach. Zaangażowana w międzynarodowy projekt o tej tematyce.

Pod Pietrosulem, Góry Rodniańskie, Rumunia

IRENEUSZ MARCISZUK – fotograf. Uprawia fotografię historyczną, dokumentalną i artystyczną, autor wystaw poświęconych zabytkom Lublina, organizator „spotkań okolicznościowych” w 2015 r., na KUL w Lublinie, współautor publikacji „Pasterstwo w Czarnohorze” pod red. J. Gudowskiego. Pracownik Instytutu Historii Sztuki KUL.

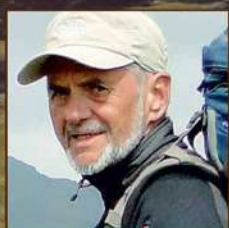
Ukraina, nad Bystrcem

MATEUSZ TROLL – geograf, nauczyciel akademicki w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (specjalność geoinformatyka). Interesuje się zagospodarowaniem obszarów górskich w Karpatach polskich i ukraińskich, szczególnie zmianami w zagospodarowaniu połonin pokuckiej części pasma Czarnohory w okresie od końca XVIII w. do czasów współczesnych.

Koszaryszcze, Czarnohora, Ukraina

ANDRZEJ WIELOCHA – inicjator powołania i redaktor Almanachu Karpackiego „Płaj”, przewodnik beskidzki, założyciel i wieloletni prezes Towarzystwa Karpackiego, organizator sesji popularnonaukowych i wystaw, autor licznych artykułów w czasopiśmie turystycznym i krajoznawczych dotyczących dziejów i kultury Karpat. Kierownik i uczestnik pierwszego przejścia Łuku Karpat w 1980 r. Organizator szeregu projektów mających na celu ochronę kultury karpackiej, w tym m.in. w 1979 r. „Akcji opis” na Łemkowszczyźnie.

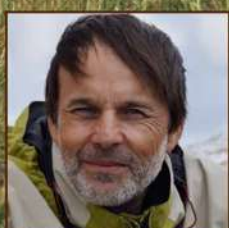
Ośla rodzina w Górach Fogaraskich.

WŁODZIMIERZ WITKOWSKI – architekt, nauczyciel akademicki Politechniki Łódzkiej, pracownik Narodowego Instytutu Dziedzictwa Oddział w Łodzi. Badacz architektury ludowej. Napisał doktorat Architektura drewniana Huculszczyzny. Budowle świeckie. Organizator 19 wypraw naukowych na Huculszczyznę. Opiekun Koła Naukowego Studentów Architektury Pł IX Piętro. Członek PKN ICOMOS, IARP, PTTK, TK. 2005-2016 rzeczoznawca MKiDN w zakresie opieki nad zabytkami.

Widok z Połoniny Kukul, Ukraina

JERZY MONTUSIEWICZ – członek Towarzystwa Karpackiego, przewodnik beskidzki (Studenckie Koło Przewodników Beskidzkich w Lublinie). Uczestnik pierwszego przejścia Łuku Karpat w 1980 r., zdobywca Korony Gór Rumunii w 2014 r. Organizator spotkań krajoznawczych poświęconych Huculszczyźnie oraz rumuńskiej historii i Karpatom, które odbywały się w latach 1990-2010 w Muzeum Lubelskim. Profesor Politechniki Lubelskiej, pracownik naukowy Instytutu Informatyki tej uczelni.

Góry Fogaraskie, Rumunia

Organizatorzy

tradycja
możliwa
życie i obywatelstwo
**Pismo
Folkowe**

FFA fundacja
forum
akademickie

AKADEMICKIE
forum
KULTURY
i SZTUKI

Patroni medialni

Sponsor

